

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge

- Når helheten er viktig

Vibeke Gagnum, Seksjonsleder, overlege PhD
Annette Johannessen, fagleder, psykologspesialist

Regional kompetansetjeneste om vold og seksuelle overgrep
mot barn og unge, HSØ
Sosialpediatrisk seksjon
Oslo universitetssykehus HF

Sosialpediatrisk seksjon

- Oslo universitetssykehus (OUS)
- Barne- og ungdomsklinikken
- Arenaer
 - Ullevål sykehus
 - Statens barnehus i Oslo
 - Tverrfaglig helsekartlegging ved Aline- og Frydenberg barnevernsenter
- **Barneleger, sykepleiere og psykologer** med tilleggskompetanse innen vold, omsorgssvikt og overgrepssproblematikk

Våre fagområder

- Medisinske og klinisk rettsmedisinske undersøkelser
- Fysisk mishandling
 - Ca 300 us/år
- Seksuelle overgrep
 - <14 år
 - 70-100/år
- Tverrfaglig helsekartlegging
- Sykelig overvekt/fedme
- Omskjæring
- Gynekologi barn
- Ekstrem undervekt / anoreksi
- Konsultasjonsteam ved SBO

Konsultasjonsteam

- Ved bekymring for om barn og unge kan være, eller står i fare for å bli utsatt for vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt.
- Konsultasjonsteamet er sammensatt tverrfaglig og tverretatlig fagpersoner
- Offentlige aktører som politi, barnevern, barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker, institusjoner, skolehelsetjeneste, skoler og barnehager mm
- Privatpersoner anbefales å ta direkte kontakt med politi, barnevern eller helsevesen.
- Anonymisert
- Konsultasjonsteamet overtar ikke saker
- Statens Barnehus Oslo: **22 70 56 50**
- <https://www.statensbarnehus.no/>

Henvisning

- Helsehjelp
 - Legevakten
 - Fastlege
 - Helsestasjon
- Politiet
 - Mandat
 - Samtykke
 - Fritak fra taushetsplikten
- Barnevern

Regional kompetansetjeneste om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge

- Kunnskapsspredning
- Kunnskapsoppbygging
- Likeverdige tjenester i vår region

Hva kjennetegner barn utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt?

kompleksitet → ofte behov for flere tiltak og tjenester samtidig

Primærhelsetjenesten (fastlege, helsesykepleier, lavterskeltjeneste psykisk helse)

Spesialisthelsetjenesten (BUP, sosialpediatrisk)

Barnehus

Politi/påtale

Familievern

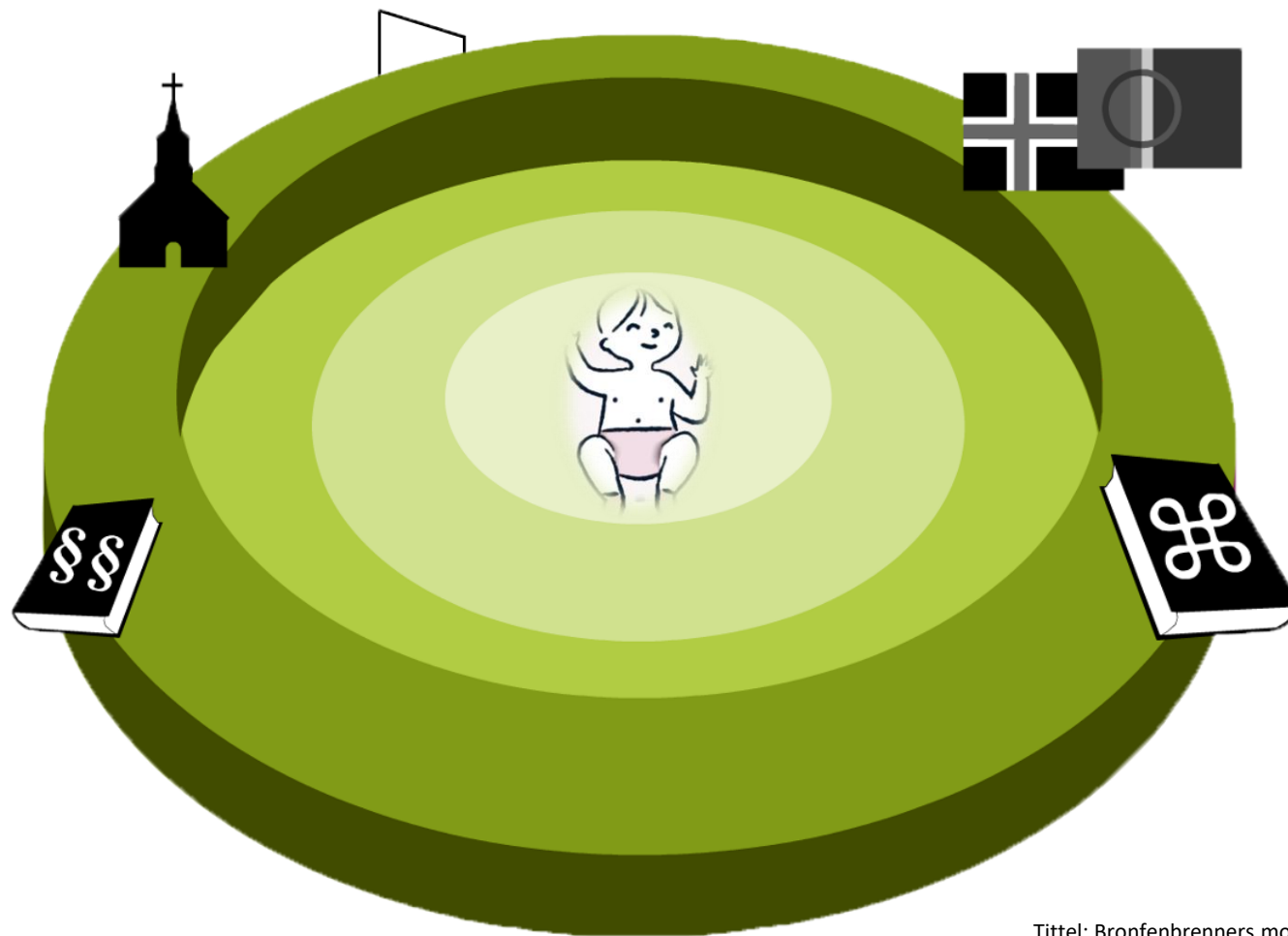
Skole/barnehage

Barnevern

Illustrasjon : Bufdir

Hva gjør vi når vi kjenner på usikkerhet?

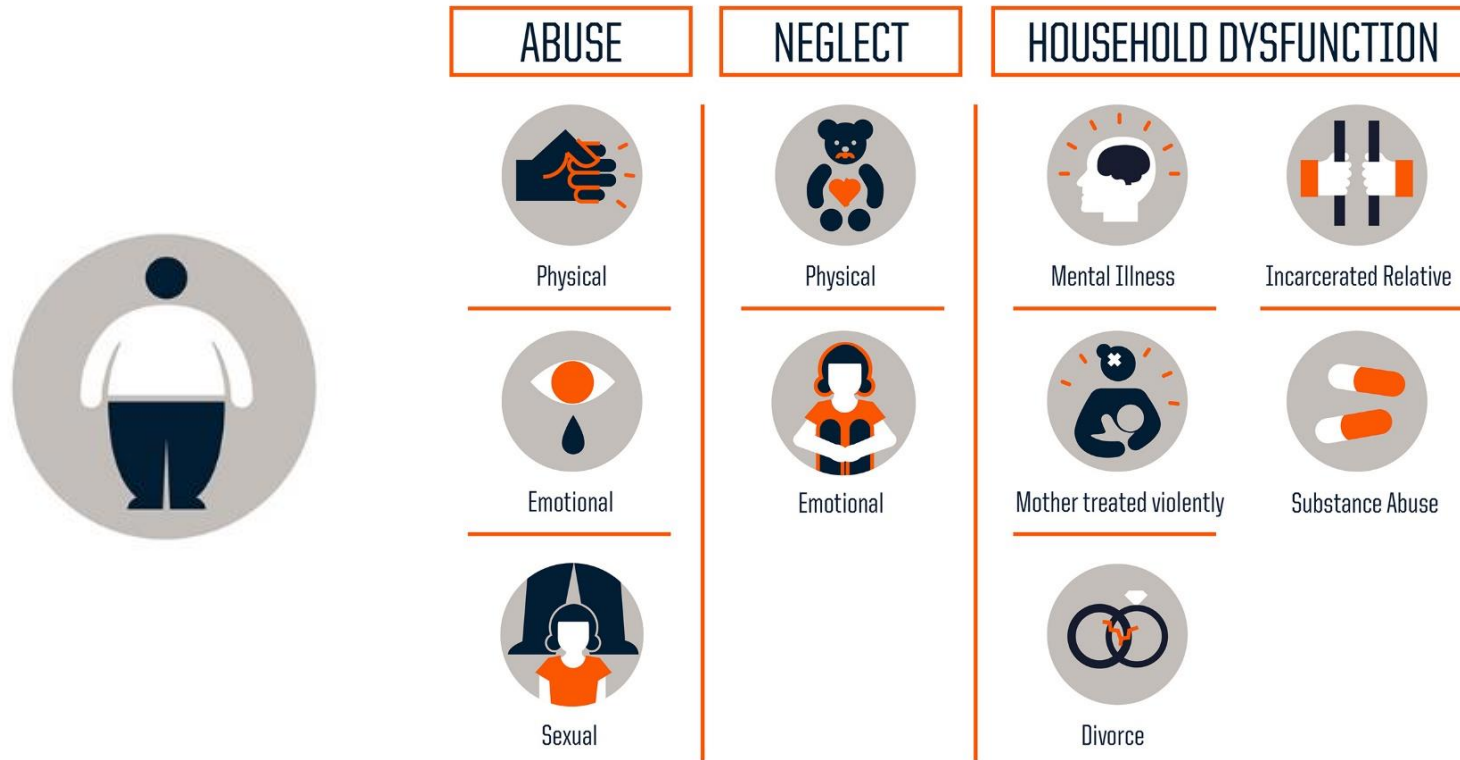
- Bagatelliserer
- Flytter ansvaret til andre
- Trekker oss unna
- Finner unnskyldninger og begrunnelser for ikke å gripe inn
- Normtenkning - tyr til rigide regler
- Rolleforvirring og rollebytte

Tittel: Bronfenbrenners modell
Rightsholder: Supplier Amendor AS

<https://psycnet.apa.org/record/1998-04002-001>

<https://www.traumebehandling.no/forsta/kompleks-ptsd/>

PHYSICAL AND MENTAL HEALTH

BEHAVIOR

Lack of physical activity

Smoking

Alcoholism

Drug use

Missed work

Severe obesity

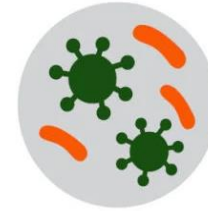
Diabetes

Depression

Suicide attempts

STDs

Heart disease

Cancer

Stroke

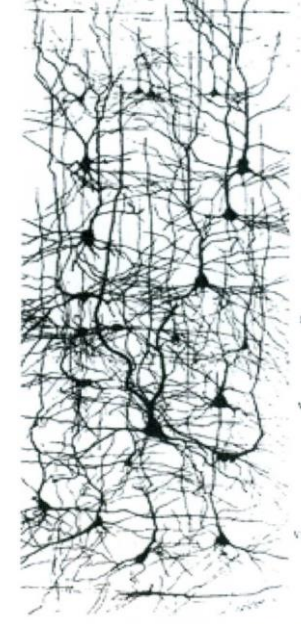
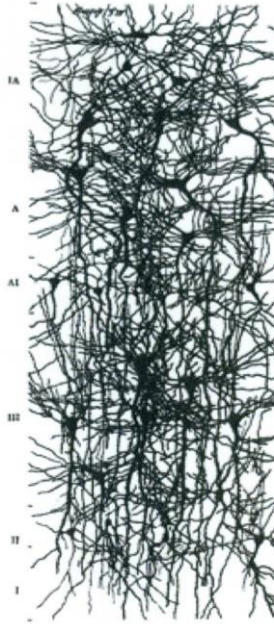
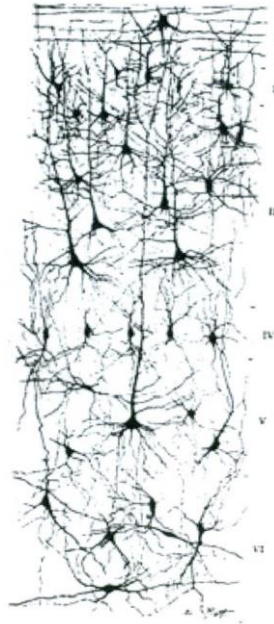
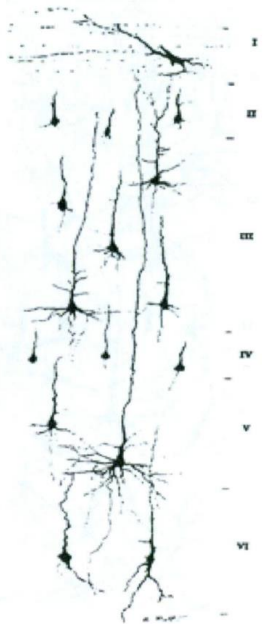
COPD

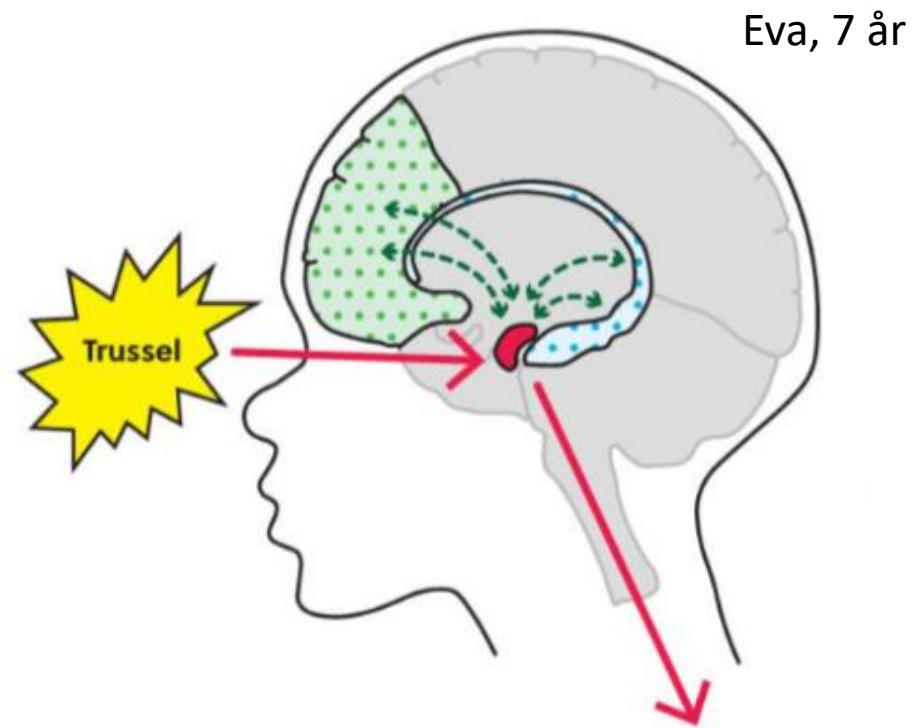
Broken bones

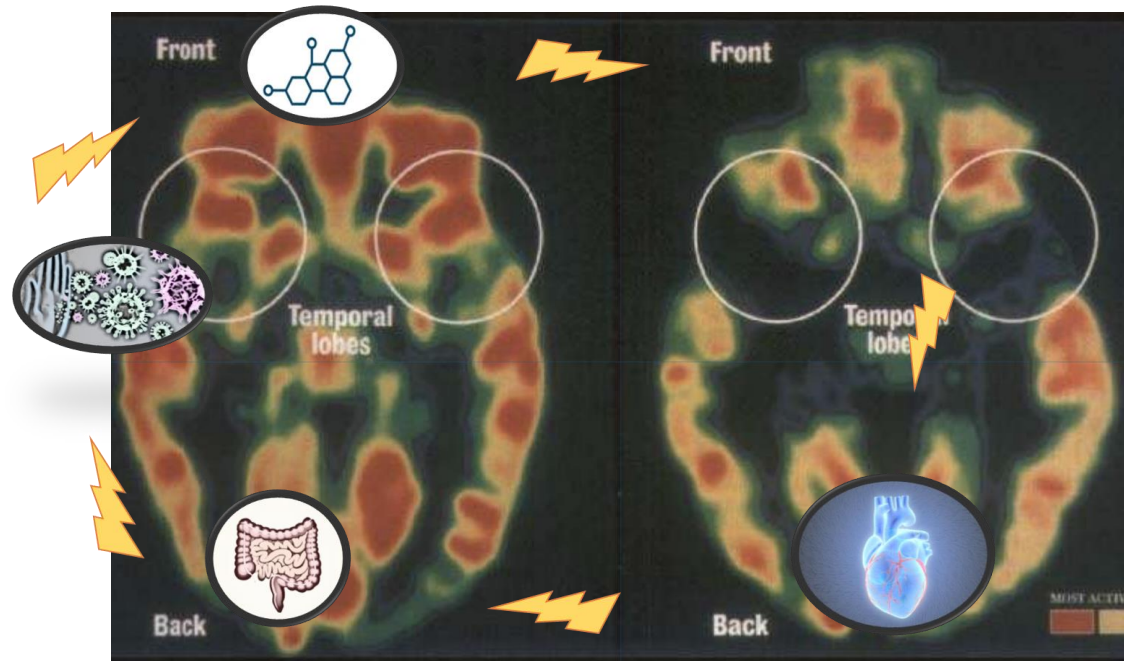
Konsekvenser av vold ut fra et utviklingsperspektiv

- **Ny traumeforståelse forankret i utviklingspsykologien**
 - Hjernen er designet for å la seg forme av omgivelsene
 - Nettverk som stimuleres styrkes, mens nettverk som ikke stimuleres svekkes

Hvordan vold og omsorgssvikt påvirker hjernens utvikling

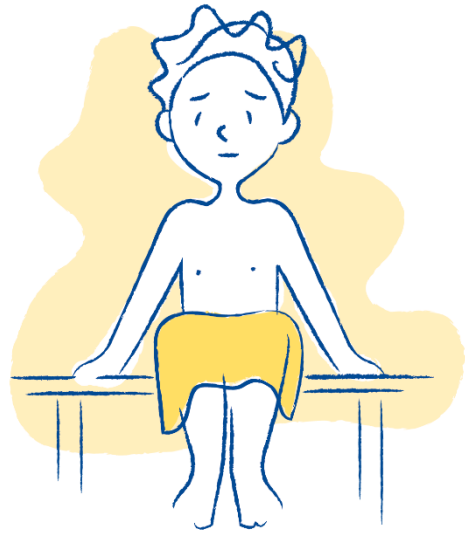

- **Vold og krenkelser mot barn er ikke bare påførte/synlige skader**

- det er også tap av gode erfaringer
- alt det barnet får for lite av for å kunne utvikle seg
- All tiden og kapasiteten som går til å kompensere

MEDISINSKE UNDERSØKELSER

STATENS BARNEHUS
Et tverrfaglig kompetansehus

- Saker der barn og ungdom kan ha vært utsatt for, eller vært vitne til vold eller seksuelle overgrep
- Politianmeldelse
- Tilrettelagte avhør
- Råd og veiledning i anonyme saker som er uavklarte
- Medisinske undersøkelser
- Tannlege undersøkelser

Rammer for medisinsk undersøkelser på Statens Barnehus

Ved gjennomføring av en klinisk rettsmedisinsk undersøkelse ivaretas to aspekt:

1. Sikre bevis i en straffesak /opplyse saken
 - Fotograferere, måle, beskrive
 - Barnet kan fortelle om skader/overgrep som kan være til hjelp i politiets arbeid for å belyse saken
2. Medisinsk undersøkelse for vurdering av helsesituasjonen, avdekke medisinske behov og sikre videre oppfølging, evt trygge barnet på at kroppen er frisk.

- Mandatet fra politiet
- Samtykke til undersøkelse
- Fritak fra taushetsplikten
- Orientering
- Evt. skriftlig tilleggsmandat etter tilrettelagt avhør
- Forberedelse av barnet
- Følgeperson
- Legeerklæring til politiet

 POLITIET
ASKER OG BÆRUM POLITIDISTRIKT

Ullevål Universitetssykehus HF, seksjon for sosial pediatri, barnesenteret
pb 4956
0424 OSLO

Dens referanse	Vår referanse	Date	Dok.nr.
	1	15.12.2015	10,03

Anmodning om medisinsk undersøkelse av [redacted] f. c [redacted]

Det bes om at det settes av tid til undersøkelse av [redacted] opp mot eventuelle merker/skader etter voldsmulighet.

Ved spørsmål kan pb. 1 [redacted] re kontaktes på telefon: [redacted]

Med hilsen

[redacted]
politidistrikt

Rettsmedisinsk undersøkelse

- Alltid lege og sykepleier
- Samtale med barnet/ungdommen
- Hvordan snakker vi med barnet?
 - Er det gjennomført TA?
 - Barnehus vs akutt på sykehus
 - Åpne spørsmål
 - Utsagn fra barnet om mishandling/overgrep
 - Spør om helse, kroppen og kroppens funksjoner
 - Aldersavhengig
 - Hverdagen, skole og fritid, venner
 - Ny mulighet til å fortelle

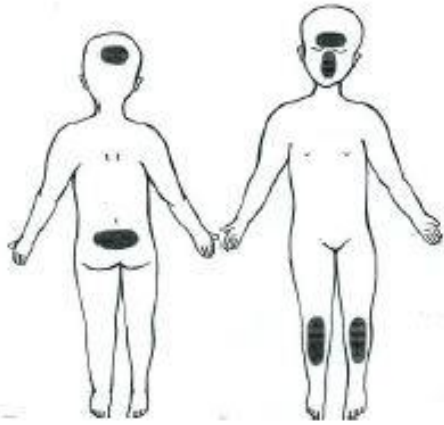

Fysisk undersøkelse

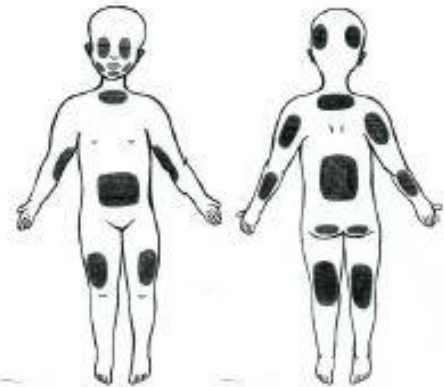
- Alt er frivillig!
- Topp til tå
- Tegn til omsorgssvikt?
 - Vekst og utvikling, ernæringsstatus
 - Hygiene, bekledning
 - Tannstatus
 - Ubehandlede medisinske tilstander (eksem, astma, forstoppelse, hodelus mm)

Barn og unge som har blitt utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt har en betydelig risiko for å utvikle både psykisk og fysisk helseskade. Skadene utvikles i ung alder, og kan få alvorlige konsekvenser senere i livet.

Skader – faktorer å vurdere

Lokalisasjon av blåmerker ved aksidentell skade

Lokalisasjon av blåmerker ved mishandling

- Barnets alder og utvikling
- Lokalisasjon
- Oppgitt skademekanisme
- Skadeomfang/skjulte skader
- Alvorlighet
- Mønster
- Skader av forskjellig alder

Timing er viktig!

Sår og blåmerker tilheles raskt.

Når haster det å undersøke barnet?

Akutte undersøkelser

- < 72 t siden overgrep:
 - medisinsk undersøkelse med sporsikring er ø-hjelp
- >72t:
 - Hos ungdom i pubertet er tidsvinduet for sporsikring av sæd opp til 7 dager ved penetrasjon.
 - Saken kan i utgangspunktet vente til neste dag
- Kun en mulighet for sporsikring
 - Klær
 - Sporhygiene
- Statens barnehus sjelden akutte undersøkelser

Hva omfatter akutt medisinsk undersøkelse ved seksuelle overgrep?

- Møter lege og sykepleier, ikke psykososialt team
- Psykososial ivaretagelse
 - Familier i krise
 - Hvem følger barnet?
- Medisinske vurderinger
 - Skader
 - Blødning, rifter, smerter
 - Nødprevensjon
 - Infeksjoner, prøver og vaksinerings
- Rettsmedisinsk undersøkelse
 - Standardisert sporsikring. **ENESTE MULIGHET!**
 - Informasjon om sporhygiene
 - Trenger ikke bety at saken må politianmeldes

Planlagte undersøkelser ved seksuelle overgrep

Ikke akutte saker

- < 2 uker bør også undersøkes raskt (før eventuell sårtilheling).
- > 2 uker: Bedre tid, men undersøkelse er fremdeles viktig
- Bekrefte at kroppen er normal og at underlivet ikke er ødelagt
- Fange opp helsebekymringer/plager
- Oppdage og behandle seksuelt overførbare sykdommer
- Følger av tidligere skader
- Veilede foreldre

Funn ved seksuelle overgrep

- Viktigste diagnostiske element er barnets historie
 - Politiet/barnevernets ansvar
 - Legens innfallsvinkel er en annen og kan gi andre opplysninger
- Medisinske funn
 - Underlivsskader
 - 21% av akutte undersøkelser har skader
 - 2% av ikke-akutte småbarn har skader
 - Hyppigere ved høyere alder, akutte undersøkelser, historie om penetrasjon
 - Sjeldnere med funn ved økende tid fra hendelse til barnet forteller, type seksuell kontakt og rask/fullstendig tilheling

Gallion et al., J Pediatr Adolesc Gynecol. 2016

Barnesaker

- Griper inn i omsorgsbasen
 - Foreldrekonflikter
 - En av foreldrene er mistenkt
 - Barnet kan ikke fortelle selv
 - Uklare uttalelser
 - Foreldrenes sosiale og kulturelle bakgrunn
- Symptomer/tegn
 - Rødhet
 - Sår
 - Smerte
 - blod
 - Ofte uspesifikke funn
 - Voksne blir bekymret
 - Med.us er viktig, men kan sjelden avklare

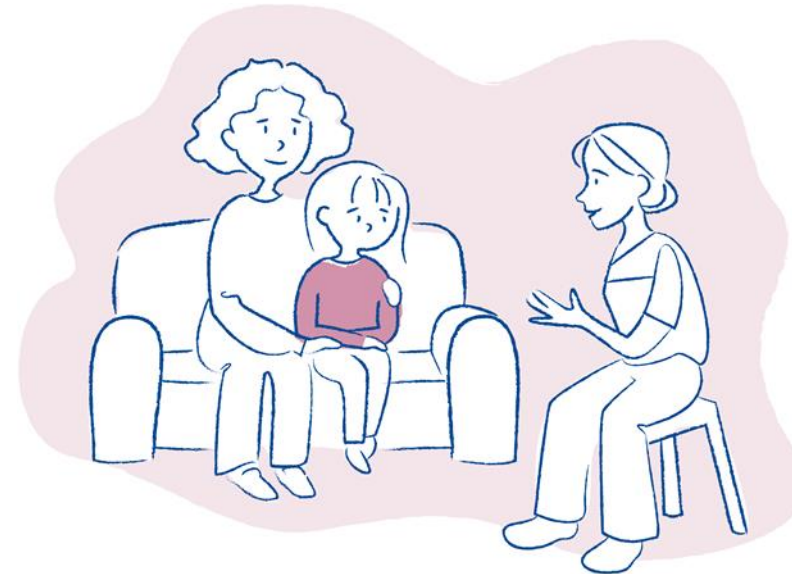

Ungdomssaker

- Konkrete hendelser
- Det tar tid å fortelle
- Betroelser
- Initialt digital kontakt på Snap ol.
 - Planlegger møter
- Kan ta tid å forstå at det er et overgrep
 - Aldersforskjell
 - Maktbalanse

Oppfølging

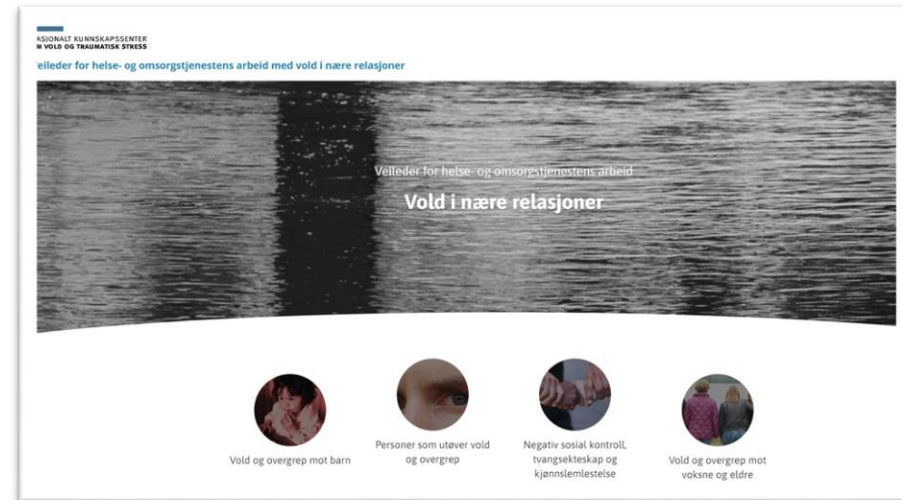
- Alle SO-pasienter får tilbud om kontroll etter 14 dager
 - Rutinemessig ktr mtp SOI
 - Hvordan går det med familien?
- Evt ytterligere kontroll ved behov ut i fra medisinske funn. Noen funn bør kontrolleres raskt
- Psykolog
- Sjelden oppfølging over lengre tid
- Primærhelsetjenesten
- Barnevern
- Statens barnehus
- BUP

Tverrfaglighet er en styrke

Ressurser

- Voldsveilederen, www.voldsveileder.nkvts.no
- Plikt.no om avvergeplikten
- Bufdir.no om melding til barnevern
- Akuttveileder i pediatri

Takk for
oppmerksomheten

